

WYZWANIA W IMPLEMENTACJI ROZSZERZONEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI PRODUCENTA ORAZ SYSTEMÓW KAUCYJNYCH

MATERIAŁY POKONFERENCYJNE

Szanowni Państwo,

Od wielu lat zrównoważony rozwój i ochrona środowiska stają się coraz ważniejszymi tematami w debacie publicznej i politycznej na całym świecie. Jednym z kluczowych narzędzi wspierających te cele jest koncepcja rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP) oraz systemy kaucyjne, które mają na celu poprawę efektywności zarządzania odpadami, zwłaszcza odpadami opakowaniowymi.

Polska, podobnie jak wiele innych krajów, staje przed wyzwaniem wdrożenia tych systemów w sposób skuteczny i efektywny. Konferencja „Wyzwania w implementacji rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz systemów kaucyjnych”, organizowana przez Polską Izbę Ekologii przy wsparciu Wydziału Infrastruktury i Środowiska Politechniki Częstochowskiej oraz Organizacji Odzysku Opakowań REKOPOL S.A., to okazja do zgłębienia tych zagadnień, wymiany doświadczeń i poszukiwania najlepszych praktyk.

Rozszerzona odpowiedzialność producenta to strategia środowiskowa, która zakłada, że producenci ponoszą znaczną odpowiedzialność za cały cykl życia swoich produktów, zwłaszcza za ich zbieranie, recykling i ostateczne unieszkodliwienie. Główne cele ROP to zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowiska, zwiększenie recyklingu i promowanie projektowania produktów przyjaznych dla środowiska.

Niestety w Polsce implementacja ROP stanowi duże wyzwanie. Ustawa o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi, na mocy której wprowadzano zasady ROP, była wielokrotnie nowelizowana, aby dostosować ją do unijnych dyrektyw i zmieniających się realiów gospodarczych. I mimo to ciągle w tym zakresie odczuwamy niedosyt. **W szczególności w jednym z kluczowych elementów ROP, jakim jest odpowiedzialność finansowa producentów za zbieranie i przetwarzanie odpadów opakowaniowych.**

Ale to niejedyna kwestia. Często jako problemy tego systemu wymienia się: niedostateczny nadzór i egzekwowanie przepisów prawa, niewystarczającą kontrolę nad działalnością organizacji odzysku i producentów, ciągle niską świadomość i zaangażowanie, i to zarówno po stronie konsumentów, jak i producentów, oraz niedostateczne wsparcie infrastrukturalne, w szczególności w aspekcie zakładów recyklingowych. Różne regiony mają inne poziomy i standardy usług związanych z recyklingiem, co dodatkowo komplikuje proces i utrudnia osiągnięcie jednolitych celów na poziomie krajowym.

Wskazuje się również na to, że obecny system jest fragmentaryczny i brakuje w nim przede wszystkim koordynacji między różnymi podmiotami zaangażowanymi w proces zarządzania odpadami. A taki brak współpracy między samorządami, organizacjami odzysku, producentami i konsumentami prowadzi do nieefektywności i marnotrawienia zasobów.

Stąd implementacja ROP wiąże się z szeregiem wyzwań. Po pierwsze, konieczne jest stworzenie skutecznych mechanizmów monitorowania i egzekwowania przepisów. Brak odpowiedniej kontroli może prowadzić do nieuczciwej konkurencji i nierówności na rynku. Po drugie, konieczne jest zapewnienie odpowiednich inwestycji w infrastrukturę recyklingową. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury do zbierania, sortowania i przetwarzania odpadów jest niezbędna. Wreszcie podniesienie świadomości oraz edukacja społeczeństwa i producentów na temat korzyści płynących

z ROP oraz sposobów prawidłowego segregowania odpadów jest kluczowa dla sukcesu tego systemu.

W tak określonym systemie gospodarki odpadami opakowaniowymi swoje miejsce powinien znaleźć system kaucyjny, czyli tak zwany mały ROP, bo obejmuje on jedynie pewien wycinek odpadów opakowaniowych. Chodzi przede wszystkim o odpady opakowaniowe po napojach, wykonane z tworzywa sztucznego, metalu oraz szkła wielorazowego użytku. Dlaczego tylko te? Przyznam się, że nie wiem. Niemniej jednak planowane na 1 stycznia 2025 roku wprowadzenie systemu kaucyjnego w Polsce jest krokiem milowym w zarządzaniu odpadami opakowaniowymi.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska, wspierane przez organizacje branżowe, jest zwolennikiem szybkiego wdrożenia tego systemu, widząc w nim sposób na znaczące zwiększenie poziomu recyklingu i zmniejszenie ilości odpadów trafiających do środowiska. Zwolennicy wprowadzenia systemu kaucyjnego podkreślają jego liczne korzyści, w tym wysokie wskaźniki zbiórki oraz to, że takie systemy promują odpowiedzialne zachowania konsumenckie i mogą prowadzić do zmniejszenia ilości odpadów porzucanych w środowisku poprzez zwiększenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Z drugiej strony, strona samorządowa i niektóre organizacje obawiają się, że szybkie wprowadzenie systemu kaucyjnego może wiązać się z licznymi wyzwaniami logistycznymi i finansowymi. Istnieją obawy dotyczące kosztów związanych z wdrożeniem i utrzymaniem infrastruktury koniecznej do zbierania i recyklingu opakowań. A także w przestrzeni medialnej wskazuje się na niepewność związaną z uszczupleniem zawartości żółtego worka o surowce nietrafiające do sortowni, które w ostatnich latach przeprowadziły solidne, wielomilionowe modernizacje w aspekcie pozyskiwania surowców wtórnych.

Jak zatem widać, obaw i wyzwań nie brakuje. Aby skutecznie wdrożyć system ROP i system kaucyjny w Polsce, konieczne jest podejście wieloaspektowe. **Kluczowe jest zapewnienie odpowiedniego wsparcia prawno-regulacyjnego, które będzie sprzyjać wdrażaniu tych systemów. Niezbędne są również inwestycje w infrastrukturę recyklingową oraz programy edukacyjne skierowane zarówno do producentów, jak i konsumentów.** Wreszcie, ważne jest, aby proces wdrażania tych systemów był przejrzysty i oparty na dialogu między wszystkimi zainteresowanymi stronami, w tym administracją rządową, samorządami, organizacjami branżowymi i społeczeństwem.

Konferencja „Wyzwania w implementacji rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz systemów kaucyjnych” stanowiła doskonałą okazję do omówienia tych zagadnień i wymiany doświadczeń, gdyż tylko wspólne działania i zaangażowanie wszystkich stron dialogu przyczyniają się do skutecznego i efektywnego wdrożenia tych ważnych w gospodarce opakowaniowej systemów, co w konsekwencji przyniesie korzyści środowisku naturalnemu oraz nam – społeczeństwu.

dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz
Wydział Inżynierii i Środowiska
Politechniki Częstochowskiej

Spis treści

1. Słowo wstępne	3
dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz, Wydział Inżynierii i Środowiska Politechniki Częstochowskiej	
2. Zmiany w sprawozdawczości produktowej sporządzanej w BDO, wynikające z Ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 roku o zmianie ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej oraz niektórych innych ustaw	5
dr hab. inż. Krystian Szczepański, prof. IOŚ-PIB, Dyrektor Instytutu Ochrony Środowiska Państwowego Instytutu Badawczego	
3. Najnowsze propozycje w kontekście ROP	7
Anita Sowińska, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska	
4. Rozszerzona odpowiedzialność producentów	10
Jakub Tyczkowski, Prezes Zarządu Organizacji Odzysku Opakowań Rekopol S.A.	
5. System kaucyjny w Europie	12
Joanna Kądziołka, Prezeska Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Zero Waste	
6. Wpływ systemu kaucyjnego na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi	13
Maciej Kielbus, ZIEMSKI&PARTNERS Kancelaria Prawna Kostrzewska, Kołodziejczak i Wspólnicy sp.k.	
7. Kto? Jak? Kiedy? Tworzenie systemu kaucyjnego w Polsce	16
Anna Sapota, Wiceprezes ds. relacji rządowych w Europie Północno-Wschodniej TOMRA	
8. Tsunami legislacyjne zmian w zakresie opakowań plastikowych – jak przygotować się na zmianę?	18
Małgorzata Greszta, Partner Zarządzająca w CSR Consulting, Inicjatorka Polskiego Paktu Plastikowego	
9. Złote zasady ekoprojektowania	20
dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz, Wydział Infrastruktury i Środowiska Politechniki Częstochowskiej	
10. Podsumowanie	21
dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz, Wydział Infrastruktury i Środowiska Politechniki Częstochowskiej	

Konferencja: „Wyzwania w implementacji rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz systemów kaucyjnych”. Materiały pokonferencyjne.

Wydawca: Polska Izba Ekologii, ul. Warszawska 3, 40-009 Katowice, tel.: 32 253 51 55, e-mail: pie@pie.pl

Druk: PoligrafiaPlus, ul. Porcelanowa 11 c, 40-246 Katowice, tel. 32 730 32 32

Redaktor prowadzący: Ewelina Sygulska. **Redaktor techniczny:** Katarzyna Kurzyca. **Łamanie i skład:** Piotr Poznański. **Opracowanie tekstów:** Wojciech Stawiany, Marek Ples, Ewelina Sygulska.

Nakład: 500 egz. Oddano do druku w lipcu 2024 r.

Wydawnictwo finansowane ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

„Treści zawarte w publikacji nie stanowią oficjalnego stanowiska organów Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach”

Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

Zmiany w sprawozdawczości produktowej sporządzanej w BDO, wynikające z Ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 roku o zmianie ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej oraz niektórych innych ustaw

dr hab. inż. Krystian Szczepański

prof. IOŚ-PIB, Dyrektor Instytutu Ochrony Środowiska Państwowego Instytutu Badawczego

Kluczowe informacje o BDO – Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami

System teleinformatyczny Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (dalej: BDO) został uruchomiony na podstawie przepisów Ustawy z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach i jest prowadzony zgodnie z wymaganiami dla systemów teleinformatycznych oraz rejestrów publicznych i wymiany informacji w formie elektronicznej w rozumieniu Ustawy z dnia 17 lutego 2005 roku o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

Ewidencja odpadów prowadzona jest za pośrednictwem systemu BDO, stworzonego przez Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy (IOŚ), który tę pracę kontynuuje i realizuje to zadanie na zlecenie Ministerstwa Klimatu i Środowiska.

W prezentacji pokazano moduły wchodzące w skład systemu BDO oraz dane statystyczne; scharakteryzowano również zmiany i rozwój systemu. Przykładowo na dzień 9 kwietnia 2024 roku liczba użytkowników głównych przypisanych do podmiotów wynosiła **669 201**, ich liczba logowań dobowych wyniosła w tym dniu **16 526**.

IOŚ-PIB przyjął za 2022 rok: **290 867** sprawozdań, w tym: **82 552** sprawozdania o produktach, opakowaniach i o gospodarowaniu odpadami z nich powstającymi; **176 805** sprawozdań o wytwarzanych odpadach i o gospodarowaniu odpadami; **25 953** sprawozdania podmiotów odbierających odpady komunalne od właścicieli nieruchomości; **1379** sprawozdań podmiotów prowadzących punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych; **4178** sprawozdań podmiotów zbierających odpady komunalne.

W ramach prac w obszarze rozwoju systemu przedstawiciele Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego oraz Ministerstwa Klimatu i Środowiska uczestniczyli w szeregu spotkań z przedstawicielami stowarzyszeń, izb, organizacji, jednostek administracji publicznej oraz podmiotów. Spotkania miały na celu prezentację systemu, zebranie uwag oraz określenie dodatkowych potrzeb użytkowników. Propozycje w zakresie rozbudowy funkcjonalności systemu przesyłane były również w formie pisemnej.

Najczęściej pojawiające się propozycje zmian dotyczyły:

- dodania dodatkowych parametrów wyszukiwania w Modułach Ewidencji Odpadów oraz Sprawozdawczości;
- generowania zestawień danych z systemu BDO wraz z eksportem do arkusza kalkulacyjnego;
- edycji masy przy dokonywaniu wpisu w kartach ewidencji na podstawie kart przekazania odpadów i kart przekazania odpadów komunalnych;
- zmian w module elektronicznych wniosków, które miały na celu usprawnienie procesu obsługi wniosków w urzędach marszałkowskich;
- możliwości dokonywania korekty już zatwierdzonych kart przekazania odpadów i kart przekazania odpadów komunalnych;
- nadawania określonych uprawnień użytkownikom;
- generowania kart przekazania i ewidencji do pliku pdf.

W konkluzjach wystąpienia podkreślono następujące zalety systemu BDO:

- publicznie dostępny Rejestr BDO pozwala podmiotom wybrać właściwą firmę działającą w zakresie gospodarki odpadami, **posiadającą wpis do Rejestru BDO oraz niezbędne pozwolenia**;
- **ograniczenie nielegalnego przewożenia odpadów**, ponieważ do legalnego ich przewożenia podmiot transportujący musi posiadać wygenerowane potwierdzenie wystawienia KPO i KPOK;
- **wystawianie kart** przekazania odpadów i kart przekazania odpadów komunalnych jest realizowane przez **właściwe podmioty** do tego zobowiązane;
- dostęp Jednostek Administracji Publicznej do danych wprowadzanych przez podmioty do BDO umożliwia **szerszą kontrolę** i **weryfikację** czynności wykonywanych przez podmioty w zakresie gospodarki odpadami;
- **optymalizacja i ujednolicenie procesów** rejestracji, aktualizacji i wykreślenia podmiotów z rejestru, sposobu prowadzenia ewidencji oraz składania sprawozdań przez podmioty do tego zobowiązane;
- **zgromadzenie wszystkich danych** z zakresu gospodarki odpadami w Polsce **w jednym systemie** – w Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami, co umożliwia generowanie różnego typu raportów w ramach modułu raportowego.

foto: <https://www.freepik.com/>

Najnowsze propozycje w kontekście ROP

Anita Sowińska

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska

Niewątpliwie rośnie świadomość społeczna na temat rozszerzonej odpowiedzialności producenckiej. Jednak z racji tego, że ROP jest bardzo trudną materią, proces ten jest powolny, co oczywiście może frustrować.

Z drugiej strony nie można oczekiwać, że tak ważna i z wielu powodów skomplikowana kwestia (wymagająca szerokiej wiedzy nie tylko z zakresu ekologii, ale też ekonomii) z dnia na dzień spotka się ze zrozumieniem.

Wyjaśnijmy zatem, czym jest ROP? W skrócie: realizacją zasady „zanieczyszczający płaci”. Obecnie w bardzo wielu obszarach gospodarki ta zasada nie jest przestrzegana i koszty zewnętrzne, to jest koszty zanieczyszczenia środowiska, koszty ochrony zdrowia, koszty społeczne, ponosi ktoś inny, a nie ten, kto wprowadza na rynek produkty w opakowaniach i zanieczyszcza środowisko.

Przykładem jest zakład samochodowy świadczący usługi: naprawy, lakierowania, wymiany oleju i wymiany opon. W trakcie wykonywania tych czynności powstają odpady w postaci części samochodowych, zużytego oleju, rozpuszczalników i zużytych opon. Kryterium ceny jest tu szalenie istotne, ponieważ zakład decyduje się na współpracę z najtańszą firmą świadczącą usługi przetwarzania odpadów, dlatego nie ponosi odpowiedzialności za swoje odpady. Interesuje go tylko, że odpady zostały przekazane, a w dokumentach wszystko się zgadza.

A co, jeśli firma przetwarzająca odpady okaże się nieuczciwa? Znane są scenariusze, kiedy to odpady składowane są w nieodpowiednich warunkach, a następnie porzucone, bo właściciel znika.

Co się dzieje potem? Ktoś w końcu dostrzega problem, że w gminie pojawiła się tykająca bomba w postaci olejów silnikowych i rozpuszczalników, które stanowią odpady niebezpieczne i łatwopalne, zagrażające ludziom i środowisku. Do tego dochodzą stopy również łatwopalnych opon samochodowych. Koszty środowiskowe stają się wysokie, ponieważ składają się na nie wycieki do gleby, a w przypadku pożaru – zanieczyszczenie powietrza i wody.

Kto za to zapłaci? W przypadku utylizacji nielegalnego składowiska koszty ponosi samorząd lub rząd, czyli w rezultacie każda Polka i Polak w formie podatków, także starsza pani, która utrzymuje się z niewielkiej emerytury i nie posiada samochodu.

I to jest właśnie sedno rozszerzonej odpowiedzialności producenckiej: aby każdy wytwórca odpowiadał za swój produkt w całym cyklu jego życia i ponosił koszty, jakie on generuje, w tym te związane z unieszkodliwieniem odpadu. Bo zawsze ktoś te koszty ponosi, tylko nie ten, kto powinien.

ROP ma dwa podstawowe cele:

- **poprawę gospodarki odpadami** – zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami powinniśmy najpierw unikać powstawania odpadów, potem używać ponownie, naprawiać, recyklingować, a na końcu odzyskiwać energię;
- **finansowanie gospodarki odpadami** – jeśli odpady powstają, ROP ma zapewnić pieniądze na ich przetwarzanie. Nie zawsze są za to odpowiedzialne gminy, dlatego w przypadku odpadów przemysłowych ich obieg powinien odbywać się na zasadzie B2B.

Wyzwaniem jest zaprojektowanie systemu ROP, aby był skuteczny i sprawiedliwy. Skuteczny, czyli taki, w którym osiągamy zamierzone cele. Sprawiedliwy, gdzie zanieczyszczający płaci za swoje odpady, a opłata jest adekwatna do faktycznych kosztów przetwarzania odpadów (ani zbyt niska, ani zbyt wysoka).

ROP, która jest dobrym przykładem i działa w branży samochodowej, obejmuje **akumulatory samochodowe**. Odkąd w 2009 roku wprowadzono kaucję środowiskową przy zakupie nowego akumulatora, zniknął problem z odpadami (kaucja wynosi 30 zł).

Zużyte akumulatory są odpadem niebezpiecznym, ponieważ zawierają szkodliwe substancje, takie jak: ołów, kadm, rtęć i inne metale ciężkie, które podczas rozkładu akumulatora mogą przenikać do gleby i wody. Okazało się, że zastosowanie mechanizmu finansowego, jakim jest kaucja, pomogło rozwiązać duży problem środowiskowy.

ROP dla akumulatorów jest skuteczna: jest poprawa gospodarki odpadami i są pieniądze na przetwarzanie odpadów. Jest też sprawiedliwa, bo wprowadzający na rynek produkt, a tym samym generujący odpad, ponoszą koszt jego przetwarzania.

Kolejna kwestia, dlaczego ROP na **opony samochodowe** nie działa tak, jak powinna? W tym wypadku mamy do czynienia z rozszerzoną odpowiedzialnością producencką w ujęciu finansowym, kiedy to wprowadzający mają obowiązek osiągnąć określone poziomy recyklingu opon, a jeśli tego nie zrobią – płacą „karę” w postaci opłaty produktowej w wysokości 2,20 zł za kg. Problem polega na tym, że osiągając poziomy recyklingu, nie muszą uiszczać wspomnianej opłaty, a efektem tej sytuacji są rosnące hałdy opon. Oczywiście jest, że w tym wypadku system nie działa i nie jest szczelny między innymi z powodu szarej strefy i zbyt niskich poziomów recyklingu.

Podsumowując, w przypadku opon samochodowych, pomimo wprowadzenia ROP, system nie działa skutecznie, ponieważ opony nadal zalegają na hałdach i nie ma wpływów z opłat produktowych. Krótko mówiąc, ci, którzy zaśmiecają środowisko, nie płacą.

Każda branża jest inna i każda wymaga trochę innych narzędzi ROP. Rozszerzona odpowiedzialność producencka to nie tylko kaucja czy opłata produktowa. Pod koniec kwietnia Parlament Europejski przyjął kompromisową wersję **rozporządzenia opakowaniowego PPWR**. Projekt ten, będący tematem niezwykle intensywnych prac Parlamentu Europejskiego i Rady, stanowi krok milowy w dążeniu gospodarki o obiegu zamkniętym dla opakowań.

Sektor opakowań jest jednym z największych odbiorców surowców pierwotnych w Europie. **Według danych Komisji Europejskiej, aż 40 proc. tworzyw sztucznych i połowa papieru wykorzystywanych w UE trafia do produkcji opakowań.** Wzrost konsumpcji na całym świecie powoduje stały wzrost ilości odpadów opakowaniowych, zarówno w UE, jak i globalnie. Prognozy wskazują, że bez odpowiednich działań do 2030 roku ilość odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych wzrośnie aż o 46 proc.

Z uwagi na masowość rynku opakowań Unia Europejska zdecydowała się na wprowadzenie dodatkowych narzędzi promujących recykling. **Zgodnie z projektem PPWR wszystkie opakowania od 2030 roku muszą nadawać się do recyklingu.** Aby to osiągnąć, dąży się do stworzenia solidnego łańcucha wartości opakowań o obiegu zamkniętym. Łańcuch ten obejmuje wszystkie etapy – od projektowania opakowania, przez jego produkcję i użytkowanie, aż do ponownego wykorzystania lub recyklingu.

Tak holistyczne podejście ma na celu nie tylko znaczącą redukcję odpadów opakowaniowych, ale również stworzenie nowych, „zielonych” miejsc pracy w sektorze opakowań.

W rozporządzeniu PPWR są konkretne rozwiązania, które mają na celu skuteczne wdrożenie gospodarki o obiegu zamkniętym. Są to między innymi: minimalizacja opakowań, wymagania dotyczące opakowań kompostowalnych, wymogi dotyczące

zawartości recyklatu w opakowaniach, a także ujednolicenie oznakowania.

Minimalizacja opakowań

Najbardziej efektywnym środkiem przeciwdziałania negatywnemu wpływowi odpadów na środowisko jest zapobieganie ich powstawaniu. W kontekście opakowań istotne jest ograniczenie ich masy i objętości do absolutnego minimum potrzebnego do pełnienia swoich funkcji.

Rozporządzenie wyraźnie zabrania wprowadzania na rynek opakowań, które nie są niezbędne do spełnienia określonych kryteriów, do których należą:

- ochrona produktu,
- procesy produkcji i napełniania opakowań,
- logistyka,
- wymogi dotyczące informacji,
- higiena i bezpieczeństwo,
- wymogi prawne,
- zawartość materiałów pochodzących z recyklingu, możliwość recyklingu i ponownego użycia.

Wprowadzanie do obrotu opakowań, których jedyną funkcją jest zwiększenie postrzeganej objętości produktu, zostanie w znacznym stopniu ograniczone. **Zakaz obejmie między innymi opakowania z podwójnymi ściankami, fałszywym dnem czy też zbędnymi warstwami.**

Kolejnym istotnym aspektem jest minimalizacja pustej przestrzeni w opakowaniu. Rozporządzenie nakłada **obowiązek ograniczenia pustej przestrzeni do absolutnego minimum niezbędnego do zapewnienia funkcjonalności opakowania.**

Wymogi w zakresie opakowań kompostowalnych

W rozporządzeniu PPWR szczególną uwagę poświęcono opakowaniom kompostowalnym. Zgodnie z definicją zawartą w tym akcie prawnym opakowanie kompostowalne to „opakowanie oznaczające się taką zdolnością rozkładu fizycznego, chemicznego, termicznego lub biologicznego, która zapewni ostateczny rozkład większości gotowego kompostu na dwutlenek węgla, składniki mineralne, biomasę i wodę, (...) i nie utrudni selektywnej zbiórki i procesu kompostowania lub działalności, do której opakowanie jest wprowadzane w warunkach kontrolowanych przemysłowo”.

PPWR wprowadza również wymóg zapewnienia, aby między innymi saszetki z kawą, przyklepne etykiety na owocach i warzywach czy też bardzo lekkie plastikowe torby na zakupy nadawały się do kompostowania przemysłowego.

Wymogi dotyczące recyklatu w opakowaniach plastikowych

Rozporządzenie PPWR wprowadza obowiązek wykorzystywania w procesie produkcji opakowań tzw. recyklatów, czyli materiałów wtórnych pochodzących z recyklingu między innymi poprzednich opakowań. Od 2030 roku minimalny procent materiałów pochodzących z recyklingu, odzyskanych z pokonsumpcyjnych odpadów z tworzyw sztucznych będzie zasadniczo wynosił 30-35 proc., przy czym poziomy ten różni się w zależności od materiału, przeznaczenia i rodzaju opakowania.

Jest to szczególnie ważne, jeśli chcemy promować recykling, a nie downcykling. Dobrym przykładem są tu butelki PET, które z powodzeniem mogłyby być wykorzystywane z powrotem do produkcji butelek PET, ale w obecnym systemie zbiórki do żółtego pojemnika dzieje się to w bardzo małym zakresie. Butelki PET są zatem wykorzystywane do downcyklingu, czyli na przykład do produkcji tekstyliów.

Wymóg stosowania recyklatów nie będzie dotyczył jednak wszystkich rodzajów opakowań. Rozporządzenie przewiduje wprowadzenie wyłączenia od powyższego obowiązku dla opakowań wyrobów medycznych czy produktów leczniczych.

Ujednolicenie oznakowań opakowania

Rozporządzenie PPWR stawia na ujednolicenie oznakowań opakowań. Ma to na celu zwiększenie świadomości konsumentów na temat wpływu opakowań na środowisko oraz ułatwienie podejmowania świadomych wyborów zakupowych.

Symbole zawarte na opakowaniach mają być proste, czytelne i łatwe do rozpoznania. Projekt PPWR zamierza również aktywnie walczyć z tak zwanym greenwashingiem poprzez zakazanie używania etykiet, znaków, symboli i napisów, które mogłyby wprowadzić w błąd lub zdezorientować konsumentów co do zrównoważonych właściwości opakowań.

Rozporządzenie PPWR jest częścią rozszerzonej odpowiedzialności producenckiej. Większość wymogów ma zacząć funkcjonować od 2030 roku, a część dopiero od 2035 roku. Będzie to na pewno duże wyzwanie przede wszystkim dla producentów opakowań, którzy będą musieli dostosować swoje produkty do nowych wymogów, zapewnić odpowiednią infrastrukturę do selektywnej zbiórki odpadów oraz informować konsumentów o nowych obowiązkach.

Kluczową rolę odegrają sami konsumenci, którzy będą musieli segregować odpady zgodnie z nowymi wymogami i wybierać produkty w opakowaniach przyjaznych środowisku. Ale nie ma innej drogi, jeśli chcemy, aby rozszerzona odpowiedzialność była skuteczna.

ROP w Polsce jest wdrażana. Przykładem są wspomniane wcześniej akumulatory, ale również torebki jednorazowe, za które już od dłuższego czasu pobierana jest opłata. To przynosi dobre efekty – przyzwyczailiśmy się do noszenia toreb wielokrotnego użytku.

Kolejnym etapem wdrażania ROP jest system kaucyjny. Ustawa – co warto podkreślić – została przyjęta w lipcu 2023 roku ponad podziałami, zarówno przez poprzedni rząd, jak i ówczesną opozycję. Ustawa ta wymaga jednak poprawy, dlatego Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało nowelizację. Projekt jest obecnie na etapie konsultacji i opiniowania, a jesienią powinien być przyjęty przez Parlament.

Szacuje się, że w Europie z systemu kaucyjnego korzysta 144 mln osób. Takie systemy funkcjonują już w 13 państwach (w kolejności uruchamiania): **Szwecja, Islandia, Finlandia, Norwegia, Dania, Niemcy, Estonia, Chorwacja, Holandia, Litwa oraz od 2022 roku: Malta, Łotwa i Słowacja.** Prace nad uruchomieniem systemów prowadzone są w kolejnych 14 państwach.

System kaucyjny jest ważnym elementem rozszerzonej odpowiedzialności producenta. Jest przede wszystkim bardzo skuteczny. Szacuje się, że **umożliwia osiągnięcie 90 proc. średniego poziomu selektywnej zbiórki opakowań po napojach** (przykłady poziomów zwrotów: Szwecja 88 proc., Finlandia 96 proc., Niemcy 98 proc., Chorwacja 91 proc.). Co istotne, recyklat pozyskany z selektywnej zbiórki jest czysty i nadaje się do ponownego wykorzystania przy produkcji nowych opakowań.

Podsumowując, ROP w Polsce jest wdrażana. Przykładem są akumulatory, foliówki, Dyrektywa SUP i system kaucyjny. Przed nami jednak kolejne wyzwania: PPWR, ROP na odpady niebezpieczne, ROP na opakowania, które stanowią największą część odpadów komunalnych oraz ROP na tekstylia (dyrektywa o odpadach).

foto: <https://pl.freepik.com/>

Rozszerzona odpowiedzialność producentów

Jakub Tyczkowski

Prezes Zarządu Organizacji Odzysku Opakowań Rekopol S.A.

Poruszając kwestię Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta (ROP) trzeba wspomnieć o tak ważnym zagadnieniu, jak implementacja tego systemu w Polsce. Stoimy przed ogromnymi wyzwaniami, gdyż Polska nie może wprowadzać ROP jako byt sam w sobie. W Polsce mamy już obowiązujące prawo regulujące wiele obszarów ochrony środowiska, w tym gospodarkę odpadami, jak i ugruntowane relacje biznesowe pomiędzy różnymi uczestnikami rynku. Dla nas konieczne zatem jest wprowadzenie zupełnie nowych mechanizmów do już istniejących struktur. To trudniejsze zadanie niż implantacja ROP w takich krajach jak Niemcy czy Francja, ponieważ tam mechanizmy te powstały od zera.

Idea ROP jest prosta i jednocześnie ambitna: ma na celu wspieranie zamykania obiegów gospodarki opakowaniami i odpadami opakowaniowymi. Kluczowym celem jest zwiększenie wykorzystania odpadów opakowaniowych do produkcji nowych opakowań oraz minimalizacja ilości tych materiałów wprowadzanych na rynek. W ramach ROP istnieją odpowiednie mechanizmy finansowe, odnośnie pokrywania kosztów oraz organizacji systemu. Istotnym elementem są również poziomy recyklingu, które powinniśmy postrzegać jako jeden z mierników właśnie zamykania obiegów, czyli analizować jak duża część odpadów opakowaniowych jest poddawana recyklingowi lub ponownemu wykorzystaniu. **Do roku 2030 te poziomy będą rosły, co stanowi wyzwanie przy dodatkowo rosnącej masie opakowań wprowadzanych na rynek.**

Największym wyzwaniem na dzisiaj jest zwiększenie zbiórki i recyklingu opakowań ze szkła. Wydaje się to kuriozalne, bo to przecież surowiec najłatwiejszy dla mieszkańca w sortowaniu. Jednak ze względu na nadal niską w społeczeństwie świadomość tego, na czym polega ten proces nieco poniżej 50 proc. szlaczki trafia do odpadów zmieszanych, skąd ich wysortowanie jest na dużą skalę niemożliwe. **Wyzwaniem oczywiście będzie również poprawienie efektywności zbiórki, sortowania i recyklingu odpadów z papieru i tworzyw sztucznych.** Musimy nie tylko wyhamowywać wzrost ilości opakowań wprowadzanych na rynek, ale także wpływać w większej mierze na „recyklingowość” odpadów opakowaniowych poprzez działania na

poziomie eko-designu. Będziemy musieli ograniczyć masę materiałów opakowaniowych od 2030 roku w porównaniu do poziomu z 2018 roku, co stanowi ogromne wyzwanie. W 2002 roku wprowadzono na rynek polski nieco ponad 3 miliony ton opakowań, a obecnie jest to już 6,5-7 milionów ton rocznie. **Odwrocenie tego trendu będzie wymagać dużego wysiłku.**

Półowa odpadów opakowaniowych pochodzi z gospodarstw domowych a druga część powstaje w handlu i przemyśle. Zagospodarowywanie tych drugich jest na zadowalającym poziomie. Natomiast praca jest do wykonania ze zbiórką selektywną, wraz z samorządami - odpowiedzialnymi za te systemy zbierania. Przykładem jest właśnie cytowane już szkło, ale i pozostałe materiały, których znacząca część jest wyrzucana przez mieszkańców do kubła na odpady resztkowe. **Tak jak wiemy, poziomy recyklingu w Polsce są nałożone na przedsiębiorców wprowadzających opakowania na rynek, ale i na gminy odnośnie całego strumienia odpadów komunalnych – w tym zatem i opakowaniowych.** W 2021 roku 424 samorządy nie spełniły tego wymogu recyklingu, a prognozy na 2023 rok przewidują wzrost liczby takich jednostek do ponad 50 proc. w skali kraju. Organizacje odzysku zaczynają odczuwać braki w dostępności dokumentów potwierdzających recykling odpadów opakowaniowych z systemów gminnych. Ewidentnie zatem widać tutaj system, w którym wprowadzający poprzez organizacje odzysku mają realizować poziomy, natomiast nie mają najmniejszego nawet wpływu na systemy gospodarki odpadami, bo te leżą w części w gestii gmin. **Ta sytuacja musi poprzez implementację pełnowymiarowego ROP zostać pilnie zmieniona.** Dodatkowo jeszcze wdrożenie unijnego rozporządzenia od 2022 roku zmniejszyło masę uznawanych za zrecyklingowane odpady o około 20 proc., co wymusza zwiększenie efektywności zbierania i przygotowania do recyklingu.

Dodatkowym problemem obecnego systemu, nazwijmy go małym ROP-em, są możliwości fałszowania dokumentów potwierdzających recykling, a co za tym idzie część zgłaszanych dokumentów nie odzwierciedla rzeczywistości. Raporty dotyczące na przykład recyklingu szkła w Polsce w 2022 roku pokazują, że choć raportowano recykling ponad miliona ton, to rzeczywista ilość szlaczki szklanej poddana recyklingowi była na poziomie około 700-750 tys. ton. Powstała w ten sposób szara strefa wypompuje z systemu pieniądze, który w założeniu powinien finansować system gospodarki odpadami opakowaniowymi.

Od pewnego czasu administracja skarbową weryfikuje rynek recyklingu, kontrolując czy recyklerzy faktycznie przetworzyli odpady, czy to się stało tylko na papierze. Ujawniono przypadki fałszowania dokumentów, co skutkowało postępowaniami administracyjnymi i eliminacją nieuczciwych firm z rynku. Oby te kontrole doprowadziły do wyeliminowania tych patologii. Te zjawiska pokazują również, jak pilne jest wdrożenie z informatyzowanych systemów raportowania, nadzoru i kontroli, które powinny być elementem nowego systemu ROP i finansowane przez ten system zgodnie z prawem unijnym.

System gospodarki odpadami w Polsce wymaga więc licznych zmian, by efektywnie reagować na wyzwania środowiskowe. Aby to osiągnąć konieczne jest również zwiększenie zaangażowania w działania edukacyjne, służące podniesieniu świadomości społeczeństwa w obszarze właściwej segregacji odpadów u źródła, czyli działań zmierzających do zachowania mieszkańców „przy śmietniku”.

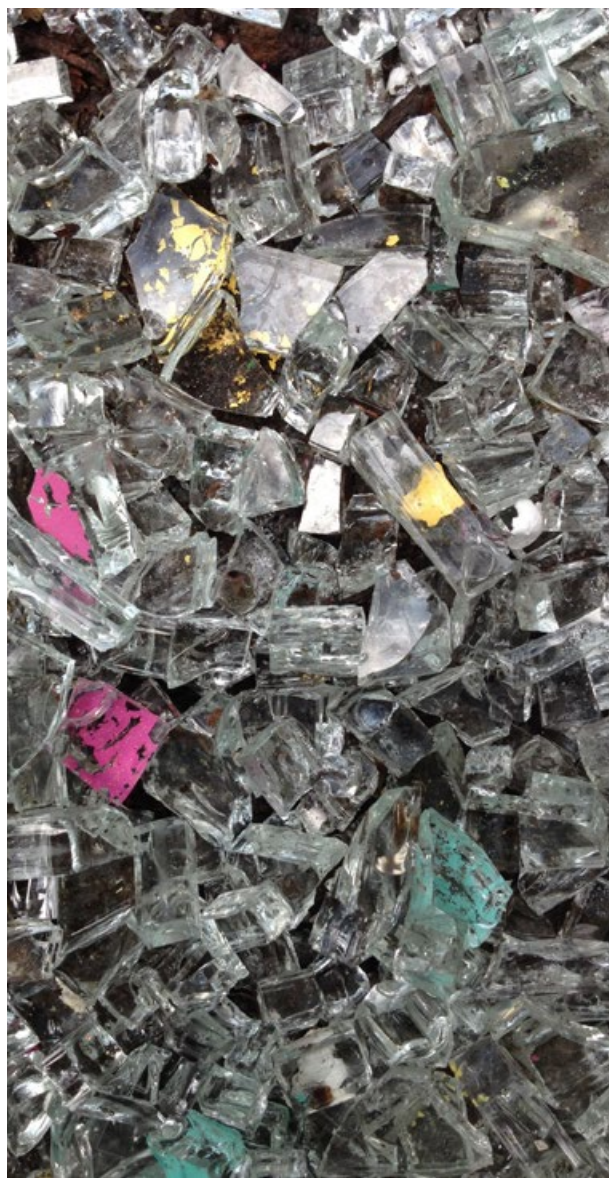

foto: <https://www.freepik.com/>

W kontekście finansowania istnieje kilka modeli, w tym systemy wolnorynkowe, które dobrze funkcjonują tam, gdzie wartość odpadów jest wysoka, jak na przykład zbiórka puszek aluminiowych, gdzie cena za tonę może wynosić kilka tys. zł, pokrywając koszty zbiórki i sprzyjając samoorganizacji tej zbiórki. **System kaucyjny, jako forma zbiórki selektywnej z motywacją finansową może być skutecznym narzędziem dla wąskiej grupy odpadów, jak butelki PET i puszki metalowe czy szklana butelka zwrotna.** Opłata śmieciowa powinna pokrywać koszty zagospodarowania frakcji, którym trudno przyporządkować właścicieli, takich jak gruz, odpady organiczne i wiele innych drobniejszych frakcji.

Rozszerzona Odpowiedzialność Producenta powinna natomiast obejmować swoim zasięgiem odpady, których powstanie możemy przyporządkować właśnie do danej grupy przedsiębiorców i tu mówimy o opakowaniach, oponach, olejach, czy bateriach i akumulatorach. **Ci, którzy wprowadzają na rynek ten produkt powinni za odpady po nich powstałe odpowiadać między innymi finansowo.** Odpowiedzialność finansowa to jednak nie wszystko. Pieniądz powinien być tylko narzędziem do zwiększania efektywności, natomiast wprowadzający odpady – poprzez organizację odzysku – powinni mieć również wpływ na to, jak ten pieniądz jest wydawany, czyli powinni mieć wpływ na efektywność systemów gospodarki odpadami. To w końcu ich pieniądze... **Aby osiągnąć dalsze postępy musimy dokładnie zrozumieć cały system gospodarki odpadami i koncentrować nasze wysiłki na obszarach, gdzie zidentyfikujemy tak zwane „wąskie gardła”.** Tu znów możemy wrócić do szkła. Należy poprawić pilnie zbiórkę selektywną tego surowca. W wielu gminach natomiast ta zbiórka już dziś wygląda całkiem dobrze. Podejście typu „każdemu tyle samo” nie będzie więc właściwe. Do tego potrzebna jest zmiana umożliwiająca współpracę organizacji odzysku z gminami. **Wprowadzający powinni mieć jasność co do tego, za co i ile płacą, co wymaga z kolei wprowadzenia stabilnych mechanizmów określających wysokość kosztów do pokrycia.** Wydaje się, iż dobrym rozwiązaniem byłoby pokrywanie kosztów zbiórki i sortowania odpadów w oparciu o wyniki przetargów ogłaszanych przez gminy. To kolejna rzecz ważna do wdrożenia dla tego, który ma system finansować ale i również dla tego, który operacyjnie zbiórką, sortowaniem i recyklingiem się zajmuje. **Dla jednych i dla drugich przewidywalność i stabilizacja finansowa jest kluczowa.** Branża gospodarki odpadami nie będzie mogła się rozwijać bez pewności na jaki strumień pieniądza może liczyć za rok, dwa czy pięć.

Podsumowując, gospodarka odpadami opakowaniowymi w Polsce stoi przed wieloma wyzwaniami, ale również przed wielkimi możliwościami rozwoju. Konieczne jest wprowadzenie skutecznych rozwiązań, które uwzględnią specyfikę lokalnych warunków i pozwolą na efektywne zarządzanie zasobami. Dziękuję za uwagę i zachęcam do dyskusji na temat przyszłości gospodarki odpadami opakowaniowymi w Polsce.

System kaucyjny w Europie

Joanna Kądziołka

Prezeska Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Zero Waste

W 30 minut dookoła europejskich systemów kaucyjnych

System kaucyjny działa obecnie w szesnastu krajach Europy.

W 2025 roku na mapie kaucyjnej pojawią się dwa kolejne punkty, czyli Polska i Austria. Co decyduje o sukcesie systemu kaucyjnego, a co stoi na przeszkodzie do jego sprawnego funkcjonowania? Skąd czerpać inspirację, na jakie czynniki zwracać uwagę i gdzie szukać informacji na ten temat?

Po co nam system kaucyjny?

Recykling to jeden z filarów gospodarki o obiegu zamkniętym, pozwalający na wielokrotne przetwarzanie materiałów takich jak plastik, metal czy szkło. **Ten proces to oszczędność surowców naturalnych oraz ograniczenie zanieczyszczenia środowiska odpadami i emisji CO₂.**

Kraje europejskie mierzą wysoko w określaniu poziomów recyklingu, dlatego coraz częściej decydują się na wprowadzenie rozwiązania, które gwarantuje dobre efekty zbiórki i ponowne wykorzystanie materiałów, oferując przy tym powstawanie nowych, zielonych miejsc pracy.

Takim rozwiązaniem jest system kaucyjny na opakowania po napojach, który do 2029 roku ma już obowiązywać we wszystkich krajach Unii Europejskiej.

Na czym polega system kaucyjny?

System kaucyjny to element rozszerzonej odpowiedzialności producenta, w której to producenci biorą odpowiedzialność za produkty i opakowania wprowadzane przez nich na rynek.

W przypadku kaucji są to opakowania po napojach, które konsumenci nabywają w sklepach, płacąc kaucję, a która jest im zwracana, gdy oddają opakowanie.

Każdy kraj ma swój własny pomysł na kaucję, natomiast jest między nimi wiele podobieństw, jak zasada działania polegająca na zbiórce opakowań jedno- i/lub wielorazowych, oddawanych przez konsumentów do sklepów, finansowanie między innymi z niezwróconej kaucji,

zbiórka prowadzona manualnie i poprzez butelkomaty czy obowiązek wejścia do systemu dla producentów oraz importerów napojów w opakowaniach.

Podmioty będące operatorami systemu powinny działać wedle reguły non for profit, czyli nie zarabiać na organizacji i prowadzeniu systemu. Wszystkie przychody ze sprzedaży surowców i z nieodzyskanych kaucji przekazywane są na pokrycie kosztów systemu, a gdy zajdzie taka potrzeba, finansowanie systemu zostaje uzupełnione z wpłat od producentów i importerów. Dla przykładu, w Norwegii wpłaty wprowadzających to tylko 5 proc. kosztów.

Budowie każdego z takich systemów powinny przyświecać kryteria, takie jak dostępność w zakresie liczby punktów, wygoda, jak między innymi system bezparagonowy, i transparentność w przypadku określenia rodzajów frakcji.

Co decyduje o powodzeniu kaucyjnej misji w danym kraju?

Na pewno jest to ustawienie wysokości kaucji na odpowiednim poziomie finansowym, dostosowanym do sytuacji socjoekonomicznej w danym kraju. **System musi być dostępny dla mieszkańców, niezbędna jest także ich edukacja przed wprowadzeniem systemu, tak aby pozyskać zainteresowanie i akcept strony społecznej.** Przykładem jest Litwa, w której po pięciu latach od wprowadzenia systemu kaucyjnego poparcie społeczne wynosi 97 proc.

Należy stworzyć także właściwe ramy prawne, które w sposób klarowny będą definiować zadania i obowiązki poszczególnych interesariuszy systemu.

Gdzie szukać inspiracji?

W podróży dookoła kaucji i ROP, która trwa już pięć lat, obserwujemy naszych sąsiadów i przykład czerpiemy między innymi ze Słowacji, która świetnie potrafiła zaangażować małe sklepy do dołączenia do systemu, Litwy, która startując z 32 proc., w drugim roku funkcjonowania systemu osiągnęła poziom zbiórki w wysokości 90 proc., czy Norwegii, która stworzyła system skutecznie zniechęcający producentów do nieekologicznych zachowań.

Widzimy korzyści z przyjęcia scentralizowanego modelu funkcjonowania, objęcia systemem nie tylko plastiku czy metalu, promowania nowatorskich rozwiązań jak standardowa butelka zwrotna czy wprowadzania nowych produktów jak opakowania po napojach mlecznych czy mocnych alkoholach.

Więcej informacji o systemie kaucyjnym znajdziemy na stronie: www.kaucyjny.pl.

Polskie Stowarzyszenie Zero Waste działa na rzecz zmiany świadomości społecznej dotyczącej zasobów, zapobiegając powstawaniu odpadów u źródła, promując bezodpadowy styl życia oraz zmianę wzorców produkcji i konsumpcji w kierunku

gospodarki o obiegu zamkniętym. Naszą misję realizujemy poprzez działania edukacyjne obywateli, instytucji i przedsiębiorstw, współpracę z kilkunastoma organizacjami pozarządowymi w ramach koalicji GOZ oraz prowadząc działania na rzecz wprowadzenia w Polsce rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz systemu kaucyjnego.

www.zero-waste.pl

Wpływ systemu kaucyjnego na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi

Maciej Kielbus

ZIEMSKI&PARTNERS Kancelaria Prawna Kostrzewska, Kołodziejczak i Wspólnicy sp.k.

Parlament poprzedniej kadencji, pomimo zastrzeżeń i wątpliwości ze strony środowisk samorządowych, odpowiedzialnych w Polsce po reformie ustawy czystościowej¹ z 2011 roku² za organizację i funkcjonowanie gminnych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi³, uchwalił przepisy wprowadzające system kaucyjny dla określonych frakcji opakowań oraz odpadów opakowaniowych⁴.

Nowe rozwiązania mają zacząć obowiązywać od 1 stycznia 2025 roku, aczkolwiek organizacje samorządowe nie ustają w apelach do nowego kierownictwa Ministerstwa Klimatu i Środowiska o zmianę tej daty i przesunięcie wejścia w życie systemu kaucyjnego co najmniej do czasu wdrożenia w Polsce rzeczywistego i sprawiedliwego systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta, obejmującego co najmniej całość strumienia odpadów opakowaniowych, za które odpowiedzialne są gminy.

Samorządowcy podkreślają bezpośredni i pośredni wpływ projektowanego systemu kaucyjnego na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi.

Po pierwsze: wprowadzenie kaucji na trzy rodzaje opakowań wpłynie na wielkość i skład morfologiczny dwóch strumieni odpadów komunalnych zbieranych „u źródła”: tak zwanego żółtego worka (tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe wielomateriałowe) oraz tak zwanego zielonego worka (szkło)⁵. Mniejsza ilość

odpadów nie musi przy tym przełożyć się na zmiany w częstotliwości ich odbioru. Decyzje w tym zakresie należeć będą do radnych i powinny uwzględniać oczekiwania i przyzwyczajenia społeczne. Mniejsza ilość odpadów – biorąc pod uwagę obligatoryjne rozliczenia tonażowe⁶ – powinna wpłynąć na mniejsze koszty systemowe, aczkolwiek wielce prawdopodobnym jest, iż w przyszłych postępowaniach zamówieniowych wzrośnie stawka jednostkowa, zwłaszcza przy niezmienionej częstotliwości odbiorów.

Po drugie: system kaucyjny z pewnością wpłynie na zdolności gmin w zakresie osiągania poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Co prawda przepisy dotyczące systemu kaucyjnego przewidują, że podmiot reprezentujący⁷ jest obowiązany do sporządzania rocznego sprawozdania o odpadach opakowaniowych objętych systemem kaucyjnym, odebranych z jednostek handlu detalicznego i hurtowego oraz innych punktów zbierających opakowania i odpady opakowaniowe objęte systemem kaucyjnym na terenie danej gminy. Dane z tych sprawozdań uwzględniane będą w sprawozdaniach składanych do urzędów marszałkowskich przez gminy.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż sprawozdania te nie będą obejmowały opakowań objętych systemem kaucyjnym, które nie uzyskają statusu odpadu. Dodatkowo w zakresie sprawozdawczości następować mogą przesunięcia terytorialne związane z obowiązkiem sprawozdawczym odnoszącym się do miejsca zwrotu odpadu opakowaniowego, a nie miejsca zakupu towaru. Jeśli zatem towar zostanie zakupiony w niewielkim sklepie w gminie wiejskiej, zaś odpad opakowaniowy zostanie zwrócony w większej placówce handlowej w gminie miejskiej, zostanie on uwzględniony w sprawozdaniu składanym do burmistrza gminy miejskiej. **Skala przesunięć w tym zakresie zdaje się być trudna do oszacowania na obecnym etapie.**

Po trzecie: problemy z osiągnięciem wymaganych poziomów recyklingu mogą mieć także podmioty odbierające odpady komunalne na podstawie umowy z właścicielem nieruchomości niezamieszkałych. W tym zakresie system kaucyjny nie widzi żadnych powiązań z tymi podmiotami. **Tymczasem podmioty odbierające odpady za nieosiągnięcie ustawowych poziomów karane są administracyjnie przez gminy.**

Po czwarte: system kaucyjny może wpłynąć na możliwości realizacji zobowiązań umownych nakładanych przez gminy na podmioty świadczące usługi z zakresu odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych. Z jednej strony może to wpłynąć na dotychczasowe umowy zawarte przed uchwaleniem przepisów o systemie kaucyjnym, z drugiej zaś na ocenę rozwiązań proponowanych w kolejnych postępowaniach zamówieniowych. **Uchwalo-**

ne zmiany wymagać będą nowego podejścia zarówno ze strony zamawiających, jak i wykonawców.

Po piąte: nowe rozwiązania bardzo istotnie mogą wpłynąć na instalacje odpadowe funkcjonujące dotychczas w systemach gminnych. Podmioty te dzięki zagospodarowaniu frakcji kaucyjnych mogły osiągać dodatkowe przychody pozwalające na pokrycie części kosztów związanych z zagospodarowaniem innych frakcji. Wyjęcie tych środków finansowych z systemów gminnych – przy jednoczesnym braku zapewnienia alternatywnego finansowania – skutkować może wzrostem „kosztów na bramie”, które będą musiały być pokrywane przez gminy ze środków pochodzących z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Jednocześnie nie wszystkie te instalacje będą mogły zafunkcjonować w systemie kaucyjnym jako kooperanci podmiotów

foto: <https://www.freepik.com/>

reprezentujących. Świadczenie usług na rzecz podmiotów reprezentujących nie mieści się w zakresie zadań, dla których spółki odpadowe tworzą jednostki samorządu terytorialnego. Podjęcie przez tego typu spółki współpracy w przedmiotowym zakresie – poza niezgodnością z przepisami prawa samorządowego – może wpłynąć na możliwość ich bezprzetargowej współpracy z macierzystymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Po szóste: nowe rozwiązania prawne mogą wpłynąć na działania edukacyjne podejmowane na przestrzeni lat przez gminy. Dotyczy to w szczególności sposobu postępowania z odpadami objętymi obecnie systemem kaucyjnym. Przykładowo gminy przez lata edukowały mieszkańców, iż puste opakowania przed wrzuceniem do tak zwanego żółtego worka należy zgnieść celem zmniejszenia ich objętości. Zasada ta nadal będzie obowiązywać w odniesieniu do opadów opakowaniowych, które nie są objęte kaucją. Dotyczyć ona będzie także odpadów kaucyjnych, co do których wytwórca nie będzie chciał odzyskać kaucji, lecz pozbyć się ich na dotychczasowych zasadach. **Należy bowiem podkreślić, iż zwrot odpadów opakowaniowych do systemu kaucyjnego jest prawem, a nie obowiązkiem wytwórcy.**

Ustawa czystościowa posługuje się pojęciem „systemu gospodarowania odpadami komunalnymi”. System ten definiowany jest

jako „układ elementów, mający określoną strukturę i stanowiący logicznie uporządkowaną całość”⁸. **Decydując się na wprowadzenie systemu kaucyjnego w obecnym kształcie, ustawodawca skoncentrował się tylko na wycinku tego systemu, nie dostrzegając jego pełnej złożoności i wzajemnych powiązań.** Obecne rozwiązania trudno uznać za element logicznie uporządkowanej całości. Kolejne zapowiadane zmiany najprawdopodobniej nie poprawią sytuacji w tym zakresie.

Maciej Kielbus – partner zarządzający w ZIEMSKI&PARTNERS Kancelaria Prawna Kostrzewska, Kołodziejczak i Wspólnicy sp. k. w Poznaniu, przedstawiciel Związku Miast Polskich w Zespole doradczym do spraw systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami przy Ministrze Klimatu i Środowiska, redaktor naczelny czasopisma internetowego „Prawo dla samorządu”.

Przypisy:

1. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 399 z późn. zm.) – dalej także: Ucpg lub ustawa czystościowa.
2. Por. Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. nr 152, poz. 897).
3. Ilekroć mowa w niniejszym opracowaniu o gminach, należy przez to także rozumieć związki międzygminne realizujące „operacyjne” zadania z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi (np. Związek Międzygminny „Piłski Region Gospodarki Odpadami” z siedzibą w Pile).
4. Por. Ustawa z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1852).
5. Ewentualnie tzw. worka zielonego i białego, jeżeli w danej gminie wprowadzone zostanie zbieranie szkła w podziale na szkło bezbarwne i kolorowe – por. § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 10 maja 2021 roku w sprawie sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów (Dz. U. z 2021 r. poz. 906).
6. Zgodnie z art. 6f ust. 3 Ucpg podstawę ustalenia wynagrodzenia za odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości stanowi stawka za 1 Mg odebranych odpadów komunalnych.
7. Podmioty prowadzące system kaucyjny na podstawie zezwolenia wydanego przez Ministra Klimatu i Środowiska.
8. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/system.html>

Kto? Jak? Kiedy? Tworzenie systemu kaucyjnego w Polsce

Anna Sapota

Wiceprezes ds. relacji rządowych w Europie Północno-Wschodniej TOMRA

Po wielu długich miesiącach rozmów system kaucyjny w Polsce staje się faktem. **W 2023 roku zaczęła obowiązywać znowelizowana ustawa o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi¹, regulująca wprowadzenie tego narzędzia oraz role jego poszczególnych uczestników.** Wśród nich są producenci napojów, czyli podmioty, których produkty będą objęte kaucją, a ich obowiązki w ramach ROP będą realizowane właśnie przez system kaucyjny. Znajdą się tam również jednostki handlowe, które będą prowadzić zbiórkę zużytych butelek i puszek oraz operatorzy – reprezentanci odpowiadający za operacyjną działalność całego systemu.

Podsumowując sam system – ma on polegać na tym, że konsument w momencie zakupu napoju w opakowaniu objętym kaucją będzie płacił niewielką kwotę (zgodnie z projektem rozporządzenia² będzie to 50 gr lub 1 zł), którą odzyska, gdy odda puste opakowanie do sklepu.

Opakowania objęte systemem kaucyjnym to:

- butelki jednorazowe z tworzyw sztucznych o pojemności do 3 litrów;
- puszki metalowe o pojemności do 1 litra;
- butelki szklane wielokrotnego użytku o pojemności do 1,5 litra,

stanowiące opakowania na napoje, czyli płyny przeznaczone do bezpośredniej konsumpcji bez konieczności dalszej obróbki czy przygotowań.

Opakowania te będzie można zwrócić w każdym sklepie o powierzchni handlowej pow. 200 m², posiadającym w swojej ofercie napoje w opakowaniach kaucyjnych, czyli głównie w sklepach spożywczych. Jednocześnie wszystkie sklepy sprzedające napoje w opakowaniach objętych kaucją są zobowiązane do pobierania kaucji w momencie sprzedaży napoju konsumentowi.

Z drugiej strony, wszyscy wprowadzający takie napoje na rynek (producenci czy importerzy) mają obowiązek przystąpienia do systemu kaucyjnego i objęcia nim oferowanych przez nich produktów. Ten obowiązek wykonują w ramach współpracy z podmiotami reprezentującymi, czyli spółkami akcyjnymi o specjalnym, określonym w ustawie sposobie i zakresie działania.

W ostatnich tygodniach Ministerstwo Klimatu i Środowiska potwierdziło także termin uruchomienia systemu na początek 2025 roku, jednocześnie pracując nad niezbędnymi poprawkami

w ustawie. Projekt zmian do ustawy został opublikowany i poddany konsultacjom publicznym³. Pierwszą pozytywną zmianą jest zapis dotyczący podążania kaucji za produktem, czyli będzie ona pobierana na każdym etapie drogi opakowania – od producenta, poprzez sklep, aż do konsumenta. W ten sposób można zapobiec ewentualnym nadużyciom i zagwarantować, że kompletne środki finansowe trafią do operatora, który ma obowiązek rozliczania opakowań, kaucji i wszelkich opłat związanych z zarządzaniem systemem.

Co więcej, pojawiły się też zapisy uszczegóławiające zakres dokumentów i informacji, które musi przekazać podmiot reprezentujący, starając się o zezwolenie na prowadzenie systemu kaucyjnego oraz poszerzające kompetencje kontrolne organów administracji publicznej w odniesieniu do uczestników systemu.

A jak już mowa o operatorach (podmiotach reprezentujących) – tutaj również pojawiły się pożądane przez branżę zmiany. W nowelizacji mają być doprecyzowane warunki współpracy między nimi, a także zapis o obowiązku stworzenia w każdej gminie na terenie Polski przynajmniej jednego punktu zbiórki. Ma to zapewnić powszechny dostęp do systemu kaucyjnego na całym terytorium naszego kraju. Ministerstwo zapowiedziało utrzymanie przepisów pozwalających samorządom na zaliczenie surowca zebranego w systemie kaucyjnym do realizacji wymaganych poziomów zbiórki w gminach. **Jednocześnie bardzo potrzebna jest regulacja dotycząca rozszerzonej odpowiedzialności producenta za opakowania, bo sam system kaucyjny powinien być elementem większej całości.**

Operatorzy w gotowości do maratonu

System kaucyjny w Polsce zakłada działanie więcej niż jednego operatora, czyli specjalnych spółek, które zostaną zarejestrowane i uzyskają wszelkie niezbędne zezwolenia oraz licencje do prowadzenia działalności związanej z gromadzeniem opakowań. Pierwsza z nich, spółka o nazwie „Zwrotka”, jest już gotowa, a kolejne oczekują dalszych etapów w postępowaniu o przyznanie zezwolenia. Operatorzy, zgodnie z nowelizacją ustawy, będą odpowiedzialni za podpisanie umów między jego uczestnikami. Będą one dotyczyły relacji pomiędzy producentami a operatorem, operatorem a jednostkami handlowymi oraz między samymi operatorami.

Kluczowym elementem jest także stworzenie i wdrożenie systemu informatycznego, który obejmie obsługę procesu rozliczania kaucji i opłat manipulacyjnych, raportowanie liczby zebranych opakowań

oraz zapewnienie niezbędnej sprawozdawczości. W międzyczasie producenci powinni zarejestrować swoje produkty w systemie, nadając im odpowiednie oznaczenia na etykietach, a sklepy, które zobowiązały się przystąpić do niego, powinny przygotować odpowiednią infrastrukturę do obsługi zwrotu opakowań – zarówno w przypadku zbiórki automatycznej, jak i ręcznej.

System kaucyjny można porównać do etapowego maratonu. Kluczowy jest czas przygotowań przed jego startem, jednak równie istotny jest czas po uruchomieniu. Pierwszy rok jest okresem przejściowym, czyli adaptacji do nowych zasad. **Właściciele sklepów, punktów zbiórki i przetwarzania zмирzą się z dostosowaniem infrastruktury, aby efektywnie obsłużyć rosnącą liczbę opakowań wracających do recyklingu.** To także czas, kiedy konsumenci wdrażają nowe nawyki związane z oddawaniem zużytych butelek i puszek.

W miarę jak system kaucyjny staje się bardziej powszechny i uzyskuje akceptację społeczną, zaczyna się drugi etap dojrzewania. W ciągu kolejnych lat następuje rozwój i optymalizacja wielu kluczowych obszarów, między innymi wzrasta liczba punktów zbiórki, logistyka zbierania i transportu opakowań staje się bardziej wydajna oraz rozwijają się zdolności przetwarzania w zakładach do recyklingu. **A jest to niezwykle ważne ze względu na cele, które nakłada Unia Europejska, między innymi w zakresie rozporządzenia PPWR.**

Ambitne i potrzebne cele gospodarki o obiegu zamkniętym

Aby w 2029 roku osiągnąć cel selektywnej zbiórki jednorazowych butelek plastikowych i metalowych opakowań na napoje na poziomie 90 proc., państwa członkowskie będą musiały wprowadzić systemy kaucyjne. Te z państw, które w 2026 roku osiągną ponad 80 proc. selektywnej zbiórki dla tych opakowań po napojach i przedstawią własną strategię osiągnięcia celu 90 proc., zostaną zwolnione z tego obowiązku.

Dotychczasowe poziomy zbiórki odpadów komunalnych w Polsce, które trafiają do recyklingu, są zdecydowanie za niskie – poniżej 50 proc. Efekty tego można zauważyć chociażby na polskich ulicach, w lasach, na plażach, gdzie jest pełno zalegających śmieci, a składowisk przybywa. Powinno się to zmienić po wprowadzeniu systemu kaucyjnego. **Zakładając zbiórkę opakowań po napojach na poziomie 90 proc., którą możemy osiągnąć dzięki efektywnej gospodarce odpadowej, co roku odzyskamy aż 12 miliardów opakowań nadających się do ponownego przetworzenia.** Jednocześnie te opakowania będą potrzebne, aby wypełnić coraz ambitniejsze cele co do zawartości w nich recyklatu. W 2030 roku powinniśmy osiągać 30 proc. zawartości w przypadku jednorazowych opakowań z tworzyw sztucznych na napoje. Dziesięć lat później będzie to już ponad dwa razy więcej, czyli 65 proc. To oznacza, że będą potrzebne nie tylko wysokie po-

ziomy zbiórki, ale też przetwarzanie w recyklat całego zebranego strumienia.

Niemniej jednak należy pamiętać, że wprowadzenie systemu kaucyjnego nie jest jedynym rozwiązaniem, które przybliży nas do oczekiwanych rezultatów. Aby Polska mogła odpowiedzieć na cele wyznaczone w rozporządzeniu PPWR, konieczne są kompleksowe zmiany w zakresie rozszerzonej odpowiedzialności producenta dla opakowań i to wprowadzone jak najszybciej.

Część niezbędnej infrastruktury już istnieje, dlatego potrzebne jest dostosowanie jej i uzupełnienie. Możemy mówić o zmianach w sześciu kluczowych obszarach, gwarantujących efektywne wdrożenie przepisów unijnych do polskiego prawa. Przykładowo gminy powinny być nadal odpowiedzialne za zbiórkę odpadów opakowaniowych, ale koszty tej zbiórki powinny ponosić organizacje reprezentujące producentów (obecnie są to organizacje odzysku opakowań). One też mają odpowiadać za wprowadzanie wysortowanych surowców wtórnych do zakładów recyklingowych i poniesienie kosztów odzysku opakowań i odpadów opakowaniowych w imieniu producentów produktów w opakowaniach. Zmiany zakładają także ekomodulację stawek opłat producentów.

Tylko takie działania zachęcą branżę odpadową i recyklingową do inwestycji w efektywną gospodarkę o obiegu zamkniętym. I tylko tak zrewolucjonizujemy podejście do surowców, które można wielokrotnie wykorzystywać, zamiast je spalać lub składować.

Przypisy:

1. Ustawa z 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. z 2023 r. poz. 1658 i 1852).
2. Projekt: rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie wysokości kaucji dla poszczególnych rodzajów opakowań objętych systemem kaucyjnym.
3. Projekt (rcl.gov.pl).

foto: <https://www.freepik.com/>

Tsunami legislacyjne zmian w zakresie opakowań plastikowych — jak przygotować się na zmianę?

Małgorzata Greszta

Partner Zarządzająca w CSR Consulting, Inicjatorka Polskiego Paktu Plastikowego

Polski Pakt Plastikowy, będący inicjatywą międzysektorową, nazywa nadchodzące zmiany prawne wręcz swoistym „tsunami legislacyjnym”. Celem Paktu jest zamknięcie obiegu tworzyw sztucznych i przekształcenie modelu ich wykorzystania w Polsce na bardziej zrównoważony. Sam Pakt powstał we wrześniu 2020 roku jako część międzynarodowej sieci zarządzanej przez Fundację Ellen MacArthur.

Zmiany prawne w zakresie recyklingu są analizowane z perspektywy polskiej, europejskiej i globalnej. Na poziomie europejskim omawiane są między innymi propozycje PPWR (rozporządzenie w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych) oraz Green Claims. Globalnie ważny jest traktat ONZ dotyczący zanieczyszczania tworzywami sztucznymi, porównywany do Porozumienia paryskiego. Jeśli traktat przyjmie odpowiedni kształt, może ułatwić wdrażanie rozwiązań w Europie.

PPWR ma na celu ograniczenie negatywnego wpływu opakowań i odpadów opakowaniowych na środowisko poprzez zapobieganie i minimalizację ich produkcji oraz wprowadzanie, ponowne wykorzystanie i recykling. Polski Pakt Plastikowy stworzył system raportowania, umożliwiający firmom efektywne planowanie strategii i porównywanie danych z różnych rynków. Wyznaczono sześć celów strategicznych, w tym eliminację opakowań nadmiernych i problematycznych, zmniejszenie o 30 proc. użycia pierwotnych tworzyw sztucznych oraz zapewnienie, że wszystkie opakowania nadadzą się do ponownego wykorzystania lub recyklingu. **Ważnym celem jest także wykorzystanie recyklatów na poziomie 25 proc.**

Każdego roku publikowany jest raport, w którym zostaje przedstawiona analiza danych pochodzących od firm. **Dodatkowe cele obejmują wsparcie efektywnych systemów zbiórki i recyklingu oraz edukację konsumentów.** Mapa drogowa Polskiego Paktu Plastikowego wyznacza 18 konkretnych efektów zadań. Obecnie trwa podsumowanie kroku milowego lat 2022-2023, a na realizację

wyznaczonych zadań pozostały jeszcze dwa lata. Fundacja rozpoczyna dyskusje o celach do 2030 roku, uwzględniając nadchodzącą legislację globalną i unijną.

Budowanie świadomości wewnątrz organizacji jest kluczowe. Każda firma ma swojego koordynatora, który współpracuje z członkami Paktu. Dyskusje wewnątrz organizacji są istotne, ponieważ budują zrozumienie i zmieniają procesy w firmach. Ważnym tematem działań są opakowania problematyczne i nadmierne. W 2021 roku opublikowano raport, w którym wspólnie z ekspertami i członkami organizacji zidentyfikowano te opakowania. Podzielono je na dwie grupy: eliminowane do końca 2023 roku oraz do końca 2025 roku. Opracowano procesy testowane podczas warsztatów kreatywnych, a dla niektórych rodzajów opakowań przygotowano tak zwane karty rozwiązań pokazujące, jak zmienić opakowania, aby przestały być problematyczne.

Kolejnym celem są opakowania wielokrotnego użytku. Opublikowano przewodnik na ten temat, zawierający wiedzę na temat opakowań wielokrotnego użytku w kontekście rynku B2C i B2B. Szczególnie ważne są branże takie jak E-Commerce i gastronomia, gdzie oczekiwane są duże zmiany.

Trzeci kluczowy cel to ekoprojektowanie opakowań. Przygotowano polską wersję dziewięciu złotych zasad projektowania, opracowanych przez Consumer Goods Forum. Publikacja zawiera dobre i złe praktyki oraz pokazuje, jak projektować opakowania, aby były bardziej przyjazne dla recyklingu.

W ramach współpracy w Pakcie organizowane są wizyty studyjne, konferencje, spotkania warsztatowe i grupy robocze. Rozpoczęto prace nad przygotowaniem firm do wdrożenia PPWR. Powołano zespół roboczy i przygotowano badania sortowni w Polsce oraz odpowiednie analizy i raporty, takie jak ten na temat rynku recyklerów tworzyw sztucznych, opublikowany dwa lata temu.

Działania obejmują również wspólne projekty mające na celu zamknięcie obiegu konkretnych grup opakowań. Firmy działają wspólnie, aby testować i wdrażać pilotażowe projekty na rynku. Jest to też wielka zachęta do dołączenia do Paktu, włączenia się w pracę grup roboczych oraz udziału w dyskusjach i spotkaniach.

Jeśli chodzi o dyrektywę dotyczącą plastiku i opakowań „plastic-free”, Polski Pakt Plastikowy nie zajmuje się bezpośrednio rapor-

towaniem tych opakowań. Praca koncentruje się na opakowaniach z tworzyw sztucznych. Planowane jest jednak powołanie jesienią grupy roboczej, która będzie dyskutować o dyrektywie Green Claims w tym aspekcie.

Podjęto również inicjatywy dotyczące edukacji konsumentów, ponieważ ma to kluczowe znaczenie dla zwiększenia świadomości ekologicznej i zmiany ich zachowań. Kampanie informacyjne mają na celu wyjaśnienie znaczenia recyklingu, promowanie praktyk minimalizujących zużycie tworzyw sztucznych oraz zachęcanie do stosowania opakowań wielokrotnego użytku. Istotnym elementem tych działań jest współpraca z mediami oraz organizacjami pozarządowymi, które wspierają proces zwiększenia świadomości społeczeństwa w tym temacie.

W ramach Paktu prowadzone są także prace nad innowacjami w dziedzinie recyklingu. Nowe technologie i procesy, które umożliwiają bardziej efektywny recykling tworzyw sztucznych, są testowane i wdrażane w firmach uczestniczących w Pakcie. Przykładem mogą być projekty pilotażowe dotyczące recyklingu opakowań

elastycznych, które stanowią znaczną część rynku, ale są trudne do przetworzenia.

Warto też wspomnieć, że Polski Pakt Plastikowy stawia również na współpracę międzynarodową. Dzięki udziałowi w międzynarodowej sieci Fundacji Ellen MacArthur polskie firmy mają dostęp do najlepszych praktyk i innowacji z całego świata. Współpraca z innymi krajami pozwala na wymianę doświadczeń oraz wspólne rozwiązywanie problemów związanych z zarządzaniem tworzywami sztucznymi.

Podsumowując, Polski Pakt Plastikowy to inicjatywa, która angażuje różne sektory gospodarki w działania na rzecz zrównoważonego zarządzania tworzywami sztucznymi. Dzięki współpracy, innowacjom i edukacji Pakt stara się odpowiedzieć na wyzwania związane z rosnącą ilością odpadów plastikowych i zmieniającymi się regulacjami prawnymi. Uczestnictwo w Pakcie daje firmom możliwość aktywnego wpływu na przyszłość rynku tworzyw sztucznych w Polsce i na świecie.

foto: <https://www.freepik.com/>

Złote zasady ekoprojektowania

dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz

Wydział Infrastruktury i Środowiska Politechniki Częstochowskiej

Wydział Infrastruktury
i Środowiska

Ekoprojektowanie opakowań to podejście, które ma na celu minimalizację wpływu na środowisko naturalne na wszystkich etapach cyklu życia opakowania, od produkcji do recyklingu. **Po-
sługując się normą PN-ISO/TR 14062:2004, stwierdza się, że
ekoprojektowanie oznacza włączanie aspektów środowiskowych
do projektowania i rozwoju wyrobu.**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [PKN-ISO/TR 14062:2004]

Kryterium ograniczenia oddziaływania na środowisko projektowanego produktu postrzega się przede wszystkim z punktu energo- i materiałochronności konstrukcji, procesu oraz ograniczenia stosowania materiałów niebezpiecznych, co zmniejsza stopień narażenia człowieka i środowiska. **Z tego też względu Komisja Europejska opracowała szereg przepisów, takich jak dyrektywa SUP czy ostatnio zatwierdzone rozporządzenie PPWR, które nakładają wymogi dotyczące minimalizacji masy opakowania, promują recykling i przeciwdziałanie niewłaściwemu gospodarowaniu odpadami opakowaniowymi.**

Ponadto w ramach działań na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym Komisja Europejska przyjęła CEAP (ang. *Circular Economy Action Plan*), który ma na celu promowanie bardziej zrównoważonych praktyk gospodarczych, w tym projektowania opakowań, aby zmniejszyć ilość odpadów i promować recykling. Przyjęto kryteria ekoprojektowania dla różnych produktów, w tym opakowań.

Komisja Europejska wspiera każde działanie, które pomaga konsumentom rozpoznawać produkty o mniejszym wpływie środowiskowym, w tym opakowania, które spełniają określone kryteria ekologiczne. W tym względzie wyróżnia Europejski System Znakowania Ekologicznego oraz mocno akcentuje tak zwane złote zasady ekoprojektowania. Istotny wkład w rozwój tego terminu odegrali C. Luttrupp i J. Lagerstedt, którzy w 2006 roku opublikowali pracę *EcoDesign and the ten golden rules: generic advice for merging Environmental aspects into product development*. W opracowanych zasadach kluczową kwestią jest łączenie

strategii i narzędzi w celu ustalenia celów dla procesu rozwoju produktu zgodnie z cyklem życia.

Na kanwie wspomnianych zasad sformułowano szereg podejść w zakresie ekoprojektowania. Jako efekt współpracy i wspólnych celów organizacji takich jak: **The Consumer Goods Forum, Fundacji Ellen MacArthur i Paktów Plastikowych** opracowano złote zasady, które mają na celu zwiększenie przydatności opakowań do recyklingu oraz eliminację problematycznych elementów opakowań. Przykłady takich zasad to eliminacja barwników niewykrywalnych, PVC, PVDC i substancji oksydegradowalnych, redukcja nadmiernych owijek z tworzyw sztucznych oraz zwiększenie przydatności do recyklingu opakowań giętkich, tacek termoformowanych PET i opakowań sztywnych HDPE i PP.

Stosowanie surowców wtórnych, instrukcji dotyczącej sortowania odpadów na opakowaniach oraz ustandaryzowanego systemu oznakowania również przyczynia się do ekologicznego projektowania opakowań.

Podsumowanie

Ustawa o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi, która wprowadza zasady rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP), była wielokrotnie nowelizowana, aby dostosować ją do unijnych dyrektyw i zmieniających się realiów gospodarczych. Mimo tych zmian wciąż odczuwamy niedosyt w zakresie odpowiedzialności finansowej producentów za zbieranie i przetwarzanie odpadów opakowaniowych.

Inne problemy – o czym wspomniano już w słowie wstępnym do niniejszych **Materiałów pokonferencyjnych** – to niedostateczny nadzór i egzekwowanie przepisów, niewystarczająca kontrola nad działalnością organizacji odzysku i producentów, niska świadomość i zaangażowanie zarówno konsumentów, jak i producentów oraz niedostateczne wsparcie infrastrukturalne, zwłaszcza w aspekcie zakładów recyklingowych. Brakuje też współpracy między samorządami, organizacjami odzysku, producentami i konsumentami.

Implementacja ROP wiąże się zatem z szeregiem wyzwań. **W systemie gospodarki odpadami opakowaniowymi swoje miejsce powinien znaleźć także system kaucyjny, który obejmuje odpady opakowaniowe po napojach, wykonane z tworzywa sztucznego, metalu oraz szkła wielorazowego użytku.** Jego zwolennicy podkreślają liczne korzyści. Jednak strona samorządowa i niektóre organizacje wyrażają obawy dotyczące logistycznych i finansowych wyzwań związanych z jego szybkim wdrożeniem.

Konferencja, która odbyła się 21 maja br. w Międzynarodowym Centrum Kongresowym w Katowicach, poświęcona była właśnie tym wyzwaniom. Stąd nieprzypadkowa nazwa konferencji: „Wyzwania w implementacji ROP oraz systemów kaucyjnych”. Hybrydowa formuła konferencji umożliwiła udział ponad 180 osobom, które mogły uczestniczyć w tym wydarzeniu zarówno osobiście, jak i zdalnie.

Konferencja została podzielona na dwie sesje, podczas których prezentowane zostały kluczowe zagadnienia dotyczące ROP oraz systemów kaucyjnych. Sesja I skupiła się na zmianach w sprawozdawczości produktowej zgodnie z nową ustawą, najnowszych propozycjach w kontekście ROP, rozszerzonej odpowiedzialności producentów. Poruszono również temat przygotowań na legislacyjne zmiany w zakresie opakowań plastikowych.

Sesja II poświęcona była tworzeniu systemu kaucyjnego w Polsce, systemom kaucyjnym w Europie, wpływie tego systemu na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi oraz zasadom ekoprojektowania, które mają kluczowe znaczenie dla skutecznego wdrażania ROP.

Zaproszeni prelegenci przedstawili cenne i różnorodne perspektywy spojrzenia na omawiane zagadnienia. Jako pierwszy swoją prezentację wygłosił **Dyrektor Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego In-**

stytutu Badawczego, dr hab. inż. Krystian Szczepański, prof. IOŚ-PIB. Dotyczyła ona zmian w sprawozdawczości produktowej sporządzanej w BDO, wynikających z ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2023.877). Kluczowym elementem prezentacji było omówienie nowelizacji przepisów, które wprowadzają nowe obowiązki dla przedsiębiorców w zakresie raportowania i opłat produktowych. Prof. Szczepański podkreślił znaczenie dokładnego i terminowego wypełniania obowiązków sprawozdawczych, co ma bezpośredni wpływ na skuteczność systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta. Zaznaczył, że nowe przepisy wymagają szczegółowego raportowania ilości wprowadzanych na rynek opakowań oraz sposobów ich zagospodarowania. Zwrócił również uwagę na potrzebę edukacji i wsparcia dla przedsiębiorców, aby zapewnić pełne zrozumienie i zgodność z nowymi wymogami prawnymi, wskazując na dostępność narzędzi i zasobów oferowanych przez Instytut Ochrony Środowiska, które mają ułatwić przedsiębiorcom dostosowanie się do zmian.

Następnie głos zabrała **Anita Sowińska, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska**, przedstawiając najnowsze propozycje legislatora w kontekście ROP. W swojej wypowiedzi podkreśliła konieczność zwiększenia odpowiedzialności finansowej producentów za zbieranie i przetwarzanie odpadów opakowaniowych. Minister Sowińska zaznaczyła, że celem jest zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowiska oraz zwiększenie poziomu recyklingu. Jednym z punktów jej prezentacji była propozycja wprowadzenia bardziej restrykcyjnych wymogów sprawozdawczych i kontrolnych dla producentów oraz organizacji odzysku. Nowe regulacje mają na celu zapewnienie przejrzystości i skuteczności systemu ROP, co ma zapobiec nadużyciom i zwiększyć efektywność zarządzania odpadami. Minister podkreśliła również znaczenie edukacji i zwiększania świadomości ekologicznej zarówno wśród producentów, jak i konsumentów.

W następnej kolejności głos zabrał **Jakub Tyczkowski, reprezentujący Rekopol Organizację Odzysku Opakowań S.A.**, przedstawiając szczegółową prezentację na temat rozszerzonej odpowiedzialności producentów. W swojej wypowiedzi skoncentrował się na obecnym stanie systemu ROP w Polsce oraz na wyzwaniach związanych z jego efektywną implementacją. Prezes Tyczkowski podkreślił, że pomimo wielokrotnych nowelizacji ustawy o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi, nadal istnieją znaczące problemy z realizacją jej założeń. Wskazał na niedostateczny nadzór nad działaniami organizacji odzysku oraz producentów, co prowadzi do nieefektywności systemu. Problemy te obejmują także niewystarczającą kontrolę nad raportowaniem i egzekwowaniem obowią-

ków sprawozdawczych, co skutkuje brakiem przejrzystości i rzetelności danych dotyczących odpadów opakowaniowych. Jakub Tyczkowski podkreślił również, że kluczowym elementem skutecznego ROP jest odpowiedzialność finansowa producentów za zbieranie i przetwarzanie odpadów. Przedstawił potrzebę zwiększenia inwestycji w infrastrukturę recyklingową oraz lepszej koordynacji działań między różnymi podmiotami zaangażowanymi w system gospodarki odpadami, w tym w szczególności na linii samorząd – organizacja odzysku.

Znaczna część konferencji poświęcona została gorącemu tematowi, jakim jest obecnie system kaucyjny. Wprowadzenia do tematu można było doszukać się w wystąpieniu **Joanny Kądziołki, Prezes Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Zero Waste.** Wystąpienie to skupiło się na analizie różnych modeli systemów kaucyjnych oraz ich wpływie na gospodarkę odpadami. Prezes Kądziołka podała przykłady funkcjonujących w krajach europejskich systemów kaucyjnych, wskazując na ich różnice i podobieństwa. Mocno akcentowała korzyści wynikające z wprowadzenia systemów kaucyjnych, takie jak zmniejszenie ilości odpadów opakowaniowych trafiających do środowiska naturalnego oraz zwiększenie efektywności recyklingu. Oczywiście podkreśliła także w swojej wypowiedzi rolę systemów kaucyjnych w zmianie zachowań konsumenckich i promowaniu odpowiedzialnego podejścia do gospodarki odpadami. Wskazała na pozytywne doświadczenia krajów, które już wprowadziły tego rodzaju rozwiązania.

Kolejnym prelegentem był **mecenas Maciej Kielbus z Kancelarii Prawnej Kostrzewska, Kołodziejczak i Wspólnicy sp.k.** Z uwagi na udział mecenasa w tym samym dniu w posiedzeniu podkomisji sejmowej w Warszawie swój wykład poprowadził z tylnego siedzenia samochodu, co – jak podkreślił sam prelegent – zdarzyło mu się po raz pierwszy. Przyznając, że wypadło ono efektownie. Mecenas Kielbus skoncentrował się na wpływie systemu kaucyjnego na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi, dokonując analizy aktualnych wyzwań i korzyści związanych z wprowadzeniem systemu kaucyjnego w Polsce. Przedstawił potencjalne wyzwania logistyczne i administracyjne, które mogą wystąpić podczas adaptacji tego systemu do polskiej rzeczywistości. Ujęte zostały takie elementy jak: wielkość i morfologia strumienia odpadów, poziomy recyklingu, konieczność dostosowania infrastruktury gminnej, a także podkreślona została kwestia edukacji społecznej.

Z kolei w prezentacji **Anny Sapoty, Wiceprezes ds. relacji rządowych w Europie Północno-Wschodniej w firmie TOMRA** można było znaleźć potrzebę skoordynowanych działań międzysektorowych oraz współpracy między różnymi interesariuszami, takimi jak rząd, producenci, handlowcy, organizacje odzysku i konsumenci. Anna Sapota zwróciła uwagę na korzyści wynikające z wprowadzenia systemu kaucyjnego, takie jak zwiększenie poziomu recyklingu, zmniejszenie ilości odpadów opakowa-

niowych oraz promowanie odpowiedzialnych zachowań konsumenckich. Przedstawiła również praktyczne aspekty wdrażania systemu kaucyjnego, wskazując na konieczność odpowiedniego dostosowania infrastruktury i procesów logistycznych do wymogów systemu, podkreślając rolę technologii w efektywnym zarządzaniu systemem kaucyjnym, zapewniającym skuteczne zbieranie, sortowanie i przetwarzanie opakowań.

Prezentacja **Małgorzaty Greszły, Partner Zarządzającej w CSR Consulting i Inicjatorce Polskiego Paktu Plastikowego,** poświęcona była legislacyjnym zmianom dotyczącym opakowań plastikowych oraz sposobom przygotowania się na te zmiany. Podczas prelekcji szczegółowo omówiono wyzwania związane z nadchodzącymi regulacjami oraz zaproponowano strategię dostosowania się do nich, zarówno przedstawiając perspektywę przedsiębiorców, jak i konsumentów. Omówione strategię obejmują między innymi rozwój alternatywnych materiałów opakowaniowych, edukację konsumentów oraz współpracę międzysektorową.

Merytoryczną część konferencji swoim wystąpieniem zakończył **dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz reprezentujący Wydział Infrastruktury i Środowiska Politechniki Częstochowskiej.** Prezentacja dotyczyła złotych zasad w ekoprojektowaniu. Prof. Bień przedstawił konkretne kroki, które producenci mogą podjąć, aby zminimalizować negatywny wpływ swoich produktów na środowisko, uwzględniając aspekty ekologiczne na każdym etapie procesu projektowania produktu, czyli od wyboru surowców, przez proces produkcji, aż po etap recyklingu i utylizacji. Złote zasady ekoprojektowania obejmują między innymi redukcję zużycia surowców, zastosowanie materiałów łatwo poddających się recyklingowi oraz minimalizację negatywnego wpływu na środowisko w czasie użytkowania i utylizacji. Prof. Bień zaznaczył również rolę edukacji i świadomości społecznej w promowaniu ekoprojektowania oraz zachęcaniu konsumentów do wyboru bardziej ekologicznych produktów. Podkreślił, że ekoprojektowanie nie tylko przyczynia się do ochrony środowiska, ale także może generować oszczędności i poprawiać wizerunek marki.

Na zakończenie konferencji swoje wystąpienie miała **Barbara Haller de Hallenburg-Illg, Prezes Fundacji Eurobiznes-Haller oraz przedstawiciel organizatora XVII Międzynarodowych Targów Wynalazków i Innowacji INTARG®,** która zachęcała uczestników konferencji do udziału w nadchodzącym wydarzeniu „Pollutec Paris 2024” w dniach 26-27 listopada 2024 roku. Będzie to dobre miejsce dla ukazania potencjału innowacyjnych rozwiązań oraz potrzeby szybkiego ich wdrożenia w Polsce w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska naturalnego.

**dr hab. inż. Jurand Bień, prof. PCz
Wydział Infrastruktury i Środowiska
Politechniki Częstochowskiej**

Konferencja *Wyzwania w implementacji rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz systemów kaucyjnych*

21 maja 2024 r.

Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach

ORGANIZATOR

WSPÓŁORGANIZATOR

PARTNER

PATRONATY HONOROWE

Ministerstwo
Klimatu i Środowiska

NARODOWY FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ

WOJEWODA ŚLĄSKI

Górnośląsko-
Zagłębiowska
Metropolia

Województwo
Śląskie

Marszałek
Województwa Śląskiego
Wojciech Satuga

KLASTER
GOSPODARKI ODPADOWEJ
I RECYKLINGU

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Katowicach

Patronat Honorowy
Prezydenta Miasta Katowice
Marcina Krupy

PATRONATY MEDIALNE

tworzywa.org
Portal branży tworzyw

opakowania.biz
Portal branży opakowań

TERAZ
ŚRODOWISKO

Stowarzyszenie
Polski Ruch
Czystszej
Produkcji
www.cp.org.pl

ODPADY i
ŚRODOWISKO
dwumiesięcznik

Fakty
MAGAZYN GOSPODARczy

EUROPERSPEKTYWY

EHD
EUROPEJSKI HODOWCA
GOSPODARczy

Ekologia

SYSTEM ZBIERANIA, TRANSPORTU, RECYKLINGU ODPADÓW OPAKOWANIOWYCH

Od 2014 r. działamy zgodnie z Porozumieniami zawartymi z Marszałkiem Województwa Śląskiego w trybie art. 25 ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi, które dotyczą utworzenia i utrzymania systemu zbierania, transportu, odzysku, w tym recyklingu lub unieszkodliwiania odpadów opakowaniowych powstałych z opakowań wielomateriałowych oraz z opakowań po środkach niebezpiecznych.

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY!

Kontakt w sprawie przystąpienia do Porozumień PIE:
e-mail: recykling@pie.pl
www.pie.pl/recykling/

Polska Izba Ekologii

40-009 Katowice, ul. Warszawska 3

tel. +48 / 32 253 51 55, tel. kom. 501 052 979

e-mail: pie@pie.pl

www.pie.pl, www.facebook.com/PolskaIzbaEkologii/

www.linkedin.com/company/polska-izba-ekologii